YAPRAK

Fikir, Sanat Gazetesi
Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden: Orhan Veli KANIK
Yıl: 1 Sayı: 4
15 Şubat 1949
15 Kuruş
Abone: 6 aylığı 150 Kuruş
Adres: Posta Kutusu 179, Ankara
AR Basımevi — Ankara

GÜZEL YAZILAR EDEBİYATI

Sabahattin EYUBOĞLU

Edebiyata "Güzel Yazılar" kapısından girenlerimiz çoktur. Bol hikâye ve şiirleri, beyazı siyahını yenen rahat sayfaları, yumuşak kırmızı kapaklariyle bu kitapları okula seve seve getirirdik. Cumhuriyetin ilk yıllarında skolaştikten kurtulma gayretlerimizin en güler yüzlü örneği bu kitaplardı. Getirdikleri yenilik, edebiyatı metinlerle okutmaktı.

Bir çok yenilikler gibi bu kitaplar da kendi yarattıkları hareketin ardında kaldılar, kendi kendilerini eskittiler. Bu eskimenin başlıca sebebi, kitaplardaki edebiyat anlayışının, öğretmede tuttukları yol ölçüsünde ileri olmayışıydı. Yazar, kitabına verdiği isimden de anlaşıldığı gibi, edebiyatı **güzel olmak için yazılmış** yahut sadece güzel denilebilecek yazıların tümü olarak düşünüyor ve **belli** bir güzellik anlayışına bağlı kalıyordu. Güzel yazıların yumuşak, tatlı, içli, kâh ipek çarşaflı, kâh Anadolu kıyafetli, fakat her zaman özenli bezenli bir güzelliği vardı. Edebiyat bir çeşit duyarlığın, düşüncenin sınırlarında nefesi kesilip kalan bir heyecanın ifadesi olmakla kalıyordu.

Oysaki biz bugün edebiyatı, insanın yazma işiyle ilgili bütün gayretlerini içine alan belli zevk ölçülerini aşan bir bütün olarak düşünüyoruz; değerli bulduğumuz yazılara da güzel sıfatından çok, iyi, düzgün, ileri, özlü gibi sıfatlar veriyoruz. Eskiden bir filozof, bir tarihçi, hattâ bir hekim insana ve dünyaya ait bildiklerini edebi tüllere bürüyerek söylediği ölçüde, yeni nesillerin mânalı deyimiyle "edebiyat yaptığı" ölçüde edebiyata girerdi. Bilim adamı kendine "Güzel yazıyor" dedirttiği an bilgisinin gerektirdiği kesin söyleyişten bir hayli uzaklaşmış olurdu. Bizse bugün meslek adamlarının yazılarını her çeşit edebiyattan soyunup yap yalın oldukları zaman beğeniyor, onları bir şiir, bir hikâye kadar, hattâ bazan daha da "güzel" buluyoruz.

Bir doktor arkadaşım bana bir köylüyü korkunç bir hastalıktan nasıl kurtardığını, kötü ve yeni şartlar içinde iflâs eden bilgileriyle, her an durabilecek bir kalb karşısında nasıl ecel terleri döktüğünü anlatmıştı. Hekimlikteki başarısından çok, yalın ve rahat anlatışına hayran olduğumu söylediğim zaman beni ciddiye almadı: "Bizlerden hastaları kurtarmak, sizlerden yazmak" diye **edebiyat** yaptı. Doktorum anlattığı olayın edebiyata girmesi için sadece yazılması yeteceğini bilmiyordu. Kibarlık Budalası'nın bütün gün nesir yaptığını bilmediği gibi. Onu yazmaya zorlasam, bana düpedüz anlattıklarını kim bilir hangi **güzel yazıya** benzetecek, hangi **hazân yaprak**'arıyla dolduracaktı. Edebiyatı çoktan okul kitaplarıyla bir dolapta bırakmıştı. Aklında kalan Fuzûlî'den bir kaç beyit ve Refit Halit'ten bir hikâyeydi. O hikâyeden de, kala kala, güzel benzetmeler kalmış olacaktı.

Benzetmeler... hep onlar değil mi zaten bizi gerçeklerimizden uzaklaştıran. İnsanı put, dünyayı cennet eden Divan şiiri iliklerimize işlemiş. Ben kendimden biliyorum: Benzetmesiz konuşmak bize zor geliyor. Söylevlerimizde de ölçü, açıklık ve gerçeğe uygunluktan çok, **güzel konuşma**'dır. Ünlü söylevcilerimizin cümleleri çok defa kasidelere taş çıkarıyor. Halbuki biz kaside değil yalın söz istiyoruz. Halkımız edebiyatsız bir edebiyata susadı.

NOT: Bu yazının, yazarın yeni okul kitaplariyle ilgisi yoktur.

BİLİM DÜŞÜNCESİ

Müsbet bilim metodlarının insan düşüncesine hâkim olmaya başladığı, insan aklının dış âlemi anlamak için bilimsel gerçeklere dayanmak ihtiyacını duyduğu zamandan beri, bilim düşüncesinin ne olduğu meselesi kaçınılmaz şekilde ortaya atılmıştır. Bugün artık bilim taraftarları ile düşmanlarını daha kolay ayırdedebiliyoruz. Ağızlarında bir şeyler geveliyerek bir türlü ne düşündüklerini açıkça söyliyemiyenlere de soruyoruz: Dünya ve toplum üzerindeki görüşünüzü, inancınızı anlatırken bilimin çizdiği, sınırlandırdığı yolun içinde kalabiliyor musunuz? Bu yolun dışına çıkan aklın mutlaka dalâlete sapacağını, pusulasız gemi gibi karaya oturacağını kabul ediyor musunuz? İnsanın bilgi kazancı arttıkça karanlıktan bir az daha kurtulacağına ve gerçek saadete ancak bu artış nisbetinde ulaşacağına inanıyor musunuz?

Bu sorular mugalâtaya boğulmıyacak kadar açık olduğuna göre, bunlara aynı acıklıkta karşılık beklemek de hakkımızdır. Oysaki bir takım ünlü aydınlar, üniversite kürsülerine kadar gelmiş bazı kimseler, kaçamaklı cevaplara baş vurarak hem bilim düşüncesini kıymetten düşürmeye, hem de gûya ilim taraflısı görünmeye çalışıyorlar. Diyorlar ki: "Efendim, bilime elbette inanırız, fakat onunla her şeyi izah edebiliyor muyuz? Atomu parçalamakla kâinatın sırrını çözebiliyor muyuz? Ruhun derinliklerine fizik âletleriyle inebiliyor muyuz?".

XX. yüzyılda bu şekilde konuşanların, Ortaçağ yobazlarından hiç bir farkları olmadığını unutmıyalım. Bilim tarihi, baştan başa, bu zihniyetle yapılan savaşın tarihidir. Vaktiyle Galile'yi "dünya dönüyor" dediği için mahkûm eden kuvvetle, bugün metafiziğin sahteliğini, gülünçlüğünü isbat edenlere saldıran kuvvet aslında aynıdır. Galile'nin yolunda yürüyenler diyorlar ki: Evet, bilim sihirbaz değneği gibi, her şeyi bir çırpıda halletmez; fakat her şey ancak bilim yoluyla halledilebilir. İnsanlık tarihi, bir taraftan bilginin hiç durmadan ilerlediğini, geliştiğini, öbür taraftan da, insanların önüne çıkan bütün meselelerin yalnız ve yalnız bilimsel gerçeklere uygun şekilde çözüldüğünü gösteriyor. Geçmişin ve geleceğin bütün sihirbazları, metafizikçileri bir araya toplansalar, gene de dünya dönecek, bilgi ilerliyecek ve insan, karşısına dikilen engelleri bilgisiyle yenerek saadete, mükemmelliğe bir az daha yaklaşacaktır.

M. FIRTINALI

ŞAİRİN DÜŞÜNÜRLÜĞÜ

Oktay RİFAT

Bahçivan, bağından bahçesinden iyi ürün almak istedi mi, önce tohumdan, fidandan işe başlar. Ceviz büyüklüğündeki bal gibi çavuş üzümünü, tımar edilmiş, gübrelenmiş, aşılanmış kütük verir. Şair iyi şiir yazmak istedi mi, şiirin hünerlerini öğrenmeğe kalkar, kendini hiç düşünmez. Halbuki şiir de bir yemiştir, şairin yemişi. Güzel şiir nasıl yazılır demeden, ben nasılım, demeli! Kafası gönlü cılız adamın şiiri de cılız olur. Kafası gönlü ileri adamın şiiri de ileri olur. Belki de "İlerilik gerilik benim neme? Şiirim güzel olsun bana yeter" diyen şair bulunur. Ama bir düşünelim. Bu söz o şairin kendini yetiştirmediğini, bu yüzden güzel şiir yazamıyacağını göstermez mi? Güzellik anlayışı, kâinat anlayışımızın, dünya görüşümüzün, o anlayış ve görüşe aykırı düşmeyen bir bölümü olduğuna göre, belirli bir dünya görüşü olmayan şairin güzellik anlayışından bahsedilebilir mi? Böyle bir şair, şiirde bilerek bir güzelliğe varabilir mi? Şair ister istemez bir düşünür olmak zorundadır, hem de ileriyi gören bir düşünür. Yoksa geri düşüncelerle yuğrulmuş kafa şiire fayda yerine zarar verir. Bu, şairin sadece bir düşünür olmasını istemek değildir. Elbette ki, bir şiir sanatı, bu şiir sanatının da kendine göre bir düzeni vardır. Ama bu düzen, kâinat anlayışımıza, dünya görüşümüze göre ayarlanacağı içindir ki her şeyden önce, şairin bir düşünür olmasını gerektirir. Gel gelelim bu o kadar kolay bir iş değildir. Dil öğrenmek ister, meyhanelerden pılıyı pırtıyı toplayıp kitaplıklara geçmek ister, okuyup yazmak, durmadan okuyup yazmak ister. Ama canım insan da ya şair olmak ister ya istemez. İsterse, kim dedi şairliğin yağma Hasan'ın böreği olduğunu.

ARAMIZDA BİR KONUŞMA

ŞİİRDE AYDINLIK

O. V. K. — Yaprak üstüne çıkan yazılarda Yaprak'ın savunduğu şiir anlayışıyla yayımladığı şiirlerin birbirini tutmadığı söyleniyor. Yani biz halka hizmeti amaç sayan, aydınlık bir şiiri savunduğumuz halde şiirlerimizin çoğu bu amaca uymuyormuş.

S. E. — Şiirin halka hizmeti meselesi dar mânada anlaşılıyor. Bu alanda şiirin belli toplum konularına bağlı kalması düşünülemez. Şair bir aşk şiiri ile de halka hizmet edebilir. Bu öyle bir aşk şiiri olur ki ancak belli bir halk ve dünya görüşünden doğabilir. O zaman kendinden önceki aşk şiirlerini eskitmiş, halkın yeni kaygılarına uygun bir aşk anlayışı getirmiş olur. Bazan küçük bir aşk şiiri büyük bir destandan daha toplumsal olabilir, şiirine göre.

O. V. K. — Ama aydınlık şiirle halka hizmet eden şiir arasında bir münasebet var mı yok mu, önce onu düşünelim. Her halde var. Yalnız şiirin aradığı aydınlık, bir gazete makalesinin aradığı aydınlıktan elbette farklı olacaktır.

M. C. A. — O halde konuya şiirdeki aydınlıktan girelim. Bence meseleyi şöyle koymak lâzım. Şiir dili konuşma dilinden farklı mıdır? Yani bir mısra ile "Bana bir cigara ver" sözü arasındaki münasebet nedir? "Bir cigara ver" sözü pekâlâ bir şiirin mısraı da olabilir. Ama bu sözü mısra yapan, o sözden önceki ve sonraki sözlerdir. Diyelim ki bu sözden önce "Madem ki güneş battı" sözü var. "Madem ki güneş battı, bir cigara ver." sözü konuşma dilinde birbirini tutmaz gibi görünür. Şiirde ise bu iki söz arasında efkârlanmak gibi bir münasebet bulunabilir. Bu efkârlanma fikri şiirde söylenmemiştir. Bu küçük örnekte görüldüğü gibi, şiirdeki aydınlık, arada bir atlama olduğu için, konuşmadaki aydınlıktan ister istemez ayrılıyor. Bu atlama, kimi zaman çok daha uzaktan olabilir, iki söz arasındaki açıklık çok daha büyük olabilir.

Meselâ!

Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar,
Anne benim sol böğrümde sancı var,.

Bir de Yunus'tan örnek alalım. Bu beyti tefsirciler hâlâ türlü türlü açıklıyorlar:

Bindim erik dalına,
Anda yedim üzümü.

S. E. — Melih'in bahsettiği atlamalar konuşma dilinde de var. Ancak bu atlamalara alışılmış olduğu için, mânayı münasebet aramadan anlayıveriyoruz. Bir çok deyimlerimiz bir yabancı için şiir dilinden çok daha atlamalı ve kapalıdır. "Çekti gitti", "Başında kavak yeleri esiyor", "Ocağına incir diktiler", "Boş ver" deyimlerini bir şair bugün ilk defa kullanmış olsa Oktay'ın Dolma'sı kadar yutulmaz görünürler. Demek atlamaların kökü halkın dilindedir. Şair bunların yenilerini daha şuurlu ve daha sistemli olarak yapıyor. Ama şair var bunları bize benimsetiyor, şair var benimsetmiyor. Benimsenen atlamalarsa aydınlığı azaltmadıktan başka artırıyor bile.

O. R. — Bence aydınlık meselesini bir kavram olarak değil de her şiirin şartlarına göre ayrı ayrı düşünmeli. Kimi şair aydınlık olmamayı şiirin bir güzellik unsuru sayıyor; şiirlerini bir sis arkasından sunuyor; meselâ Hâşim. Kimi şair de aydınlık olmak istediği halde ele aldığı konunun karışıklığı yüzünden aydınlık olamıyor. Bir de akıl dışı mânalar var. Frenk şairlerinden bazıları kelimeleri mantık ölçülerine göre birleştirmiyorlar. Tâbir caizse yeni mânalar çıkıyor ortaya, Eluard'da olduğu gibi. Bunların da aydınlığı kendine göre. Bence asıl üzerinde durulması ve yenilmesi gereken, Haşim'in savunduğu kapalılıktır.

S. E. — Kapalılığın Hâşim'dekinden çok daha beteri var. Şiir kapalı olabilir diye bazı şairler düşüncelerindeki yetersizliği veya geriliği bir takım metafizik bulutlara bürüyorlar; şiiri bir çeşit sözde - mistikliğe götürüyorlar, halkın büyük saydığı kavramlar üzerinde oynuyorlar.

Şiirlerinden bu şairlerin meselâ Tanrıya inanıp inanmadıkları anlaşılmıyor. Dünya görüşleri, insanlığın hali hakkında düşündükleri belli olmuyor. Söyledikleri büyük sözlerden kendilerini sorumlu saymıyorlar.

M. C. A. — Kapalılık şairi halktan uzaklaştırıyor, ama bu demek değildir ki halk kapalılıktan anlamaz. Halk deyimlerinden başka, tekerleme, bilmece gibi bir takım halk sanatları var ki, halkın da konuşma dilinden ayrı, girdili çıktılı ifadeleri yarattığını ve sevdiğini gösteriyor. Bu çeşit kapalılığı Hâşim'in sisiyle karıştırmamak lâzım. Hâşim'in halka uzaklığı sadece kapalılığından değil, ele aldığı konulardan da geliyor. O konuları türkçe sözlerle söylemek, aydınlık bir hale getirmek suretiyle dahi halka anlatmağa imkân yok. Kısacası bir şiirin anlaşılır veya anlaşılmaz olması meselesini yalnız dilde yahut edada değil şairin seçtiği, bulduğu, düşündüğü konularda da aramalı.

O. R. — Sonra Hâşim'in şiiri yalnız halka değil aydına da kapalı. Çünkü aydının anladığı şeyi halk ta anlayabilir. Hâşim kapalı olmakta bir marifet, bir hüner görüyor ve şiirini âdeta sanat olmaktan çıkarıyor; çünkü ben müşterisiz sanat tasavvur edemiyorum. Bu bakımdan Hâşim'in şiirinde sanata zıt bir taraf buluyorum. Tekerlemelere, bilmecelere gelince, bence bunlar aydınlık şeyler. Anlaşılmaz gibi görünmeleri zihni çeşitli mânalar üzerinde dolaştırmalarından ileri geliyor. Zihin bunlardan biri üzerinde karar kılamayınca o tekerlemeyi, bilmeceyi kapalı sanıyor. Oysaki bunlar mânayı genişletmekle daha da aydınlık oluyor.

O. V. K. — Mânanın zenginleşmesi, sözü aydınlatır mı? Öyle sanıyorum ki, bunun üzerinde de biraz daha konuşmak mümkün. Ama biz Yaprak'ta okuyucularımızı kendi düşündüklerimiz üzerinde düşünmeğe sevketmekle yetineceğimize göre, şimdilik, varabildiğimiz sonuçları toparlamağa çalışalım: Demek şiirde kapalılık türlü türlü oluyor. Dil yüzünden, konu yüzünden kapalılık, kapalı olsun diye yapılan kapalılık, şairin kafasındaki bulanıklıktan gelen kapalılık. Biz şiir dilinde bir takım atlamalar olacağını kabul ediyoruz. Bütün bu atlamalar içinde de kaynağı halkın dilinde olan bir çeşit atlamayı benimsiyoruz. Bu da, mânayı karartmak şöyle dursun, yerinde kullanıldığı zaman büsbütün aydınlatıyor.

Olan Biten

TARTUFFE

Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesinde, Molière'in **Tartuffe**'ü oynanmaya başladı. 1664 de yazılan bu oyun, o zaman, Fransada çok kötü yankılar uyandırmıştı. Kendini, kilisede tanıdığı bir sofuya kaptıran Orgon adında yaşlı ama akılsız bir adamın başına gelenlerin hikâyesi... Sen misin yazan? Softalar gürültüyü ayyuka çıkardılar. Molière'i dinsiz, şeytan diye adlandırdılar. Oyun yasak edildi. Oysaki, düzenbaz bir sofunun canlandırılmasından, temiz din adamları, kuşkulanmak şöyle dursun, sevinmelilerdi. Tartuffe kendini tanrıya vermiş, mübarek bir din adamı görünüşü altında Orgon'un malına mülküne, karısına göz dikiyordu. O zaman Molière'i, dini yıkmak suçu ile suçlandıranlar, bu sözleriyle, aralarında temiz, gerçek din adamlarının bulunmadığını, bütün sofuların birer düzenbaz ve din kurullarının da birer hile ,oyun yatağı olduğunu kabullenmiş olmuyorlar mıydı? **Tartuffe**'e gelinceye kadar, içinde bulunduğu toplumun züppeleriyle, aşağılık kibarlariyle, bilgisiz hekimleriyle alay eden Molière bu eserinde geriliğn hem en işkilli yerine, hem de en sağlam burcuna çarpıyordu. Nitekim karşılaştığı güçlükler, zorlamalar sonunda eserini yumuşatmaya razı oluyor. Sonradan eklendiği söylenen beşinci perdede, kıralın adamları gelip, eski bir haydut olduğu anlaşılan Tartuffe'ü yakalıyorlar.

Burada, çözülmesi gerekli bir düğümle karşılaşıyoruz. Tartuffe, acaba, din adamı kılığına girmiş düpedüz bir haydut mudur? Yoksa dosdoğru ahlâksız bir din adamı mı? Eserin ilk hali, yani ilk üç perdesi ikinci görüşü, son hali ise birinci görüşü haklı çıkaracak gibidir .Oyunu sahneye koyan tiyatro sanatkârları ise bir o görüşten, bir bu görüşten tutturuyorlar. Hangisi doğru? Bana kalırsa ikincisi. Çünkü Tartuffe din adamı kılığına girmiş bir haydut olsaydı bu oyun bir polis vakasından başka bir şey sayılamazdı. Ama o zamanki din adamlarının ayaklandıklarını, oyunu yasak ettirdiklerini düşünecek olursak, Molière'in eserinde bir **hiciv** vardır düşüncesine gelmemiz gerekiyor. Bu **hiciv** de, yukarıda söylediğimiz gibi, dine yöneltilmiş bir hicivdir. Bize din adamlarının da pekâlâ ahlâksız olabileceğini, dinin insanları, türlü biçimlerde sömürmeye yarayacağını söylüyor. **Tartuffe**'ün ölmezliği de buradadır.

M. C. ANDAY

POMPEİ'NİN SON GÜNLERİ

Bugün ilk okullarda din derslerine başlanıyor. Beş on gün evvel bir kaç yerde imam hatip kursları açıldı. Yine son günlerde birkaç meczûp Arapça ezan okudu. Birkaç okur yazar dine dönmenin gerekli bir iş olduğunu söylediler. Birkaç yerde cami yaptırıldı.

Bütün bu olaylara bakıp geriye, irticaa doğru gittiğimizi sanmayın. Gerçi bu olayların bütünü, yurt içinde bir irtica hareketi olduğunu gösterir. Kara kuvvet daha henüz ölmemiştir. Ama fazla da telâşlanmaya lüzum yok. Bu kuvvet, bu kara kuvvet, artık gençlik arasında iş göremiyecektir.

Bu gönül ferahlığına küçücük bir haberden geliyoruz. Nüfus sayısı bir milyon olan İstanbul'da bir imam hatip kursu açıldı. Gazetelerde okuduk; bu kurstaki öğrenci sayısı on yedi imiş. Bu on yedi kişinin altısı sakallı imiş; üçünün ise sakalı bembeyaz. Milyonda on yedi! Binde yarım bile etmez. Liselerimizi, fakültelerimizi dolduran binlerce, on binlerce gence karşılık on yedi ihtiyar. İmam hatip kursunun bir ayağı çukurda demektir.

Bu haber, sevinilmiyecek bir haber değil. Demek ki gençlik küflüye, bâtıla, hürafeye, martavala gayri kulak asmıyor. Dünyanın iyi bir yola, ancak, bilimle, gerçekle, işle gidebileceğini anlamış. Yaşasın gençlik!

O. V. KANIK

Kitaplar

KÖY ENSTİTÜLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

> **"Bir milleti yukarıdan aşağı doğru terbiye etmek, bir evi üst katından başlıyarak bina etmiye benzer."**
>
> **Bir Zenci Pedagog**

Yukarıdaki sözü, yeni çıkan **Köy Enstitüleri Üzerine Düşünceler** adlı kitaptan aldım. Yazarı, Kepirtepe Köy Enstitüsü öğretmenlerinden Cavit Orhan Tütengil. Köy Enstitüleri üstünc, şimdıye kadar, çok şeyler yazıldı. Daha da yazılacak.. Bir yandan, duralamalar, sarsıntılar, kemsözler arasında iş yürüye dursun, bir yandan da kavgası sürüp gidecek. Bu alanda, zenci pedagog'un dediği gibi, yapıyı yukarıdan aşağı değil de, temelinden kurmak istiyenler, önce şuna inandılar ki köyü, olsa olsa, gene köylü canlandırabilir. On yıllık düzenli bir hamaratlık sonunda ortaya, yeni kafada bir köylü okumuşu çıktı. Bu adam köydeki kardeşlerine sadece okuma yazma öğretmekle kalmıyor, çevresine, işe yarayan bilgiyi, yeni üretim araçlarının, sağlık kurullarının özlemini de aşılamaya çalışıyordu. Böyle iyi bir niyeti, iyi bir hamaratlığı kötüliyenler de var mı? diyeceksiniz. Var. Ama onlardan çoğunun yazdıkları, söyledikleri bilgiye, incelemeye dayanmıyordu. Ya eğitim - öğretim alanında edindikleri ön - yargılardan kurtulamadıkları, yahut da her türlü yenilikten, gelecek günleri düşünerek, korktukları için bu akıma karşı koymaya çalışıyorlardı. Söylemek gerek: korktukları için. Tarihimizde bu korkunun örneklerini bulmak kolaydır. Yeniçeri ocağı, talimli askerliğe kazan kaldırmıştı. Eski kervancılar, kervansaraycılar demiryolunu istememişlerdi. Eski **ulema** avrupakârî okulu gâvurluk saymıştı. Bir zaman, İstanbul berberleri, jilet bıçağına karşı gösteriler yapmışlardı. Kısacası, her yenilik, kurulu düzeni az çok bozduğu için, bu yeniliğe karşı alınan çeşitli durumları da kişilerin, kurulu düzenle olan ilgileri saptamakta.

Köy Enstitülerinden bir kaçını gördüm. Öğretmenleri öğrencileri arasından dostlar edindim. Bununla da yetinmiyerek o kurullar üstüne yazılanları bıkmadan, şavkla okudum. Hele Hakkı Tonguç'un kitaplarından öğrendiklerim, duyduklarım beni o kadar coşturdu ki, coşkunluğumu anlatmaya girişemedim. O kitapların, yaşadığımız günlerin övünülecek düşünce yapıları olarak ileriki yıllara kalacağını sanıyorum. Sonra Şerif Tekben'in yazdığı "Uyandırılacak Köy Yolunda" adlı kitabı, sayılı sanat eserlerinden aldığım büyük bir zevkle okudum. Hepsi de beni, yurdum için, yurdumun insanları, gelecek günler için tatlı umutlara kavuşturdu.

Cavit Orhan Tütengil'in küçük kitabı için de şunu söyliyeceğim: Köy Enstitüleri üstüne hiç birşey bilmiyenler de, bir çok şey bilenler de alıp okusunlar. Birinciler, bu önemli işi daha derinden öğrenmek, ikinciler ise, paçaları sıvayıp yeniden er meydanına atılmak tutkusuna düşecektir. "Köy Enstitüsü Üzerine Düşünceler" adlı kitap, dâvaya körpe fakat yeni bir ışık serpiyor.

M. C. A.

Zehra ile Güzel Niyazi

Derenin köprüsü incecik demir,
Altı balıklı su
İsmi Güzel Niyazi ama kuşkulu,
Aşkın elinde esir.

Ah, evine ocağına dönecek gibi değil,
Boş yere ömür tüketmez Niyazi,
Böyle hicranlara daha dünden razı,
Kahve içer ağaç altında, dinlenir.

Ortada dolaşan buluttur, arabadır;
Zurna sesidir kulağa gelen;
Biraz karanlıkta nice işler beceren,
Kız ise, uzun kolluysa, Zehra'dır..

Ak baldırcanı doğramıştır tasa,
Baldırcan söyletir insana doğruyu,
Bu güzellikle belli olmaz ki huyu,
Bir bakarsın toz duman, bir bakarsın baca..

Haziran'da geceyi kim unutur,
Hazırlık başlar öğleden sonra;
Oda âşık işi: Dibinde sofra,
Canım Zehra, bir şarkı tuttur!

Aşk olsun şüphe olsun şarkında,
Erkek bıraksın kızı;,
Cebinde upuzun nâmeyle bir çirkin yazı,
Delirsin bir dağ başında.

Dumansız dağ başı şimdi güllüdür,
Koskocaman ateş yanar ötede,
Kül uçuran rüzgârla apacı kahve,
Niyazi'nin aşkı bu rüzgârda bellidir.

Metin ELOĞLU

HER SAYIDA BİR KELİME

REALİZME

Bu kelime günlük hayatta, felsefede, sanat ve edebiyatta kullanılır.

1 — Günlük hayatta realizme, davranışlarda hayale kapılmayıp ancak ve ancak gerçeği (reeli) göz önünde tutma haline denir. Bu bakımdan ülkücü, idealist bir kimse pekâlâ realist de olabilir; bunun için biricik şart ülkünün hayalden ibaret olmaması, ileride gerçekleşebilmesidir.

Realizme son zamanlarda siyasada da kullanılıyor. Realist bir siyasa denince, bir memleketin gerçek menfaatlerine göre davranan; yalnız bu menfaatleri esas sayıp icabında verilen sözlere, imzalara sadakatsizliğe kadar gidebilen bir siyasa anlaşılıyor. - Burada kelimenin, günlük hayattaki mânasında kullanıldığı besbellidir. —

2 — Felsefede durum oldukça karışıktır; çünkü her meslek realizmeyi ele aldığı probleme ve gerçek saydığı şeye göre kullanmıştır.:

A) Dış acun var mı, yok mu? Sorusunda var diyen realist, yok diyen idealisttir.

B) Genel kavramlar (yani Eflatun'un ideaları) işaret ettikleri şeylerin dışında, bu şeylerden bağımsız olarak, kendi başlarına bir varlığa sahip midirler? Sorusunda, evet, genel kavramlar kendilerine öze bir varlık taşırlar diyen realist, bunu inkâr eden nominalisttir.

"Yalnız idealar vardır. Bunların dışında ne varsa hep gölgeden ibarettir." diyenlere idealist adı veriliyordu; bu ise genel kavramların kendilerine özel bir varlıkları olduğunu ileri sürmekten başka bir şey değildir. Şimdi gördük ki buna da realizme deniyor. O halde (A) da idealizme realizmenin karşıtı iken (B) de ancak bir idealist realist olabiliyor.

(1) de realizmeyle idealizme birbiriyle güzelce geçinebilen başka başka birer kavramken (2) de bir defa birbiriyle çelişiyor, bir defa da biri ötekinin temeli, şartı oluyor.

Sanat ve edebiyatta realizme ile bizim tutmamız gereken realizme onbeş gün sonraya.

HIZIR

DİL KÖŞESİ:

Yaprak bu köşede, çeşitli yazılarda gözüne çarpan dil geriliklerini belirtecektir.

Bir yazar, Anadolu'da çalışan bir aydının, içinde bulunduğu güçlüklerden yılmayışını şöyle anlatıyor: "Bu (keyfiyet) manevî bir cehit, bir irade gayreti neticesi meydana gelmiş manevî bir zaferdir." Bu örnek gösteriyor ki arapça kelimeler, kalıplar güç bir düşünceyi anlatmaya değil, kolay bir düşünceyi güçleştirmeye yarıyor.

Gene o yazar, bu yılmayan aydına uzaktan acımakla kalanların durumunu da şöyle anlatmış: "Ama bu, pir aşkına bir teessüf ve telehhüf hududunu aşamıyor."

Başka bir yazar, bir çok iktisadî devlet kurumlarının, güçleri yetmeyen işlere kalkışmalarını: "İktisadî devlet teşekkülleri kendi kapasite garantilerinin fevkinde çalışır", diye anlatıyor. Bu yazar da sözlerine, bilgince bir görünüş vermek istemiş, belki de sadece bilim dilini halktan ayıran alışkanlığa uymuştur.

Batıdan Sesler :

DÜNYA EDEBİYATI

V. Weidlé, les Cahiers de la Pleiade isimli dergide dünya edebiyatı meselesini inceliyor:

Goethe 1827 de Eckermann'a şunları yazıyor: "Bugün artık millî bir edebiyatın mânası kalmamıştır. Dünya Edebiyatı (Weltlitteratur) zamanı yaklaşıyor. Herkes bu yeni devrin daha çabuk gelmesine çalışmalıdır."

Fakat 1829 da Goethe kendi kendine şu suali sormaktadır: "Dünya Edebiyatı insanlığın bilinçli çabalarıyla değil de, doğrudan doğruya milletler arası bir yaklaşmadan doğarsa, mıktar bakımından zengin, değer bakımından fakir bir edebiyat olmaz mı? Becerikli istidatsızlar gerçek istidatlıların yerini almazlar mı?" Goethe bugün ünleri dünyayı saran "Amber'lerin, Rüzgâr gibi Geçti"lerin zaferini daha o zaman sezmiş olacaktı.

Dünya Edebiyatına karşı konulamaz, konulmamalıdır da. Millî edebiyatlar arasında alış verişler, girişmeler gittikçe artıyor; fakat bir yazar bu artışı farkedip te dünya okuyucusu için yazmaya başladı mı edebiyat için bir tehlike başgösteriyor: Önceden evrensel olmayı tasarlayan yazar kolay tercüme edilir bir üsluba, Yataklı Vagon estetiğine, heryerde geçer akçe olabilir beylik görüşlere, düşünüşlere kayabilir. Gide'in şu sözünü unutmayalım: "Bir yazar ne kadar çok Fransız, Alman, İngiliz olursa o kadar da Avrupalı olur."

— Bu meselenin bizim için özel bir önemi var: Bir yandan memleketimizde dünya edebiyatını yaymaya, bir yandan da dünya ölçüsünde değerli eserler vermeğe çalışıyoruz. Dünya Edebiyatından habersiz bir Türk yazarının kendini dünyaya okutması elbette beklenemez, fakat Türk edebiyatı millî olduğu ölçüde, yani Türk gerçeğini tanıttığı nisbette evrensel olacaktır.

Erol GÜNEY